

Sabiedrības līdzdalība Latvijas klimata politikas veidošanā

Autore: Linda Zuze

Pētījums tapis sadarbībā ar biedrību "Zaļā brīvība" un ar Eiropas Klimata Fonda finansiālu atbalstu

2020

PĒTĪJUMA IETVARŠ	3
KĀDI IR SABIEDRĪBAS LĪDZDALĪBAS INSTRUMENTI KLIMATA POLITIKAS VEIDOŠANĀ?	5
KĀDAS IR SABIEDRĪBAS LĪDZDALĪBAS IESPĒJAS KLIMATA POLITIKAS VEIDOŠANĀ?	8
SABIEDRĪBAS AKTIVITĀTE INTEREŠU PĀRSTĀVNICĪBĀ	15
DISKUSIJA	19
ALTERNATĪVAS SABIEDRĪBAS LĪDZDALĪBAS IESPĒJAS UN ĀRVALSTU PIEMĒRI	20
SECINĀJUMI	21
IZMANTOTIE DOKUMENTI UN INFORMĀCIJA	22
PIELIKUMS - INTEREŠU PĀRSTĀVJU AKTIVITĀTE	27

Pētījuma ietvars

Pētījuma mērķis un uzdevums:

Raksturot un analizēt sabiedrības iesaisti klimata politikas veidošanā Latvijā, apkopot aktuālās līdzdalības formas nesenajā klimata politikas dokumentu plānošanas procesā, kā arī identificēt aktīvās iedzīvotāju pārstāvētās interešu grupas, analizējot interešu grupu aktivitāti un dalību politikas dokumentu veidošanas procesā pieejamo līdzdalības instrumentu kontekstā.

Pētījuma metodes:

Intervijas

Veiktas četras intervijas ar ministriju pārstāvēm, kas piedalījušās klimata politikas dokumentu izstrādē. Interviju mērķis: izprast sabiedrības iesaistes pieejas un pieredzi, īstenojot iesaistes aktivitātes valsts plānu un stratēģiju politikas dokumentu izstrādes procesā. Ar ekspertiem un nevalstisko organizāciju pārstāvjiem veiktas četras intervijas, lai iegūtu priekšstatu par interešu pārstāvēniecības procesu. Četrās sarunās: ar Rīgas domes Mājokļu un vides departamenta pārstāvi; ar Pārresoru koordinācijas centra pārstāvjiem; ar Valsts kancelejas konsultanti stratēģiskās komunikācijas jautājumos un Valsts sekretāra vietnieci vides aizsardzības jautājumos diskutēts par iespējām un izaicinājumiem, īstenojot jaunas sabiedrības līdzdalības formas.

Dokumentu studijas

Pētījums lielā mērā balstīts uz publiski pieejamo dokumentu izvērtēšanu, pamatā izskatot nesenākos klimata politikas plānošanas dokumentus un ar tiem saistītos dokumentus, kas attiecas tieši uz sabiedrības iesaisti, piemēram, izziņas par atzinumos sniegtajiem iebildumiem. Ietverti arī pieejamie dokumenti par ministriju koordinētajām konsultatīvajām padomēm un citi ministriju publicētie materiāli.

Pētījumā analizēti dokumenti, kas saistīti ar šo plānu un stratēģijas izstrādi:

LATVIJAS PIELĀGOŠANĀS KLIMATA PĀRMAIŅĀM PLĀNS LAIKA POSMAM LĪDZ 2030.GADAM

LATVIJAS NACIONĀLAIS ENERĢĒTIKAS UN KLIMATA PLĀNS 2021.-2030. GADAM

LATVIJAS STRATĒGIJA KLIMATNEITRALITĀTES SASNIEGŠANAI LĪDZ 2050.GADAM

Lai iegūtu informāciju par aktīvākajiem interešu pārstāvjiem, dokumentu analīzei izveidota matrica, kur summāri apkopots aktīvo interešu pārstāvju īstenotās dalības biežums dažādās līdzdalības formās, tādējādi iegūstot iesaistes intensitātes rādītāju. Par interešu pārstāvjiem, kas aktīvi vairāk nekā vienā pozīcijā, apkopota informācija par pārstāvētajām interesēm. Atsevišķi apkopotas arī indivīdu pārstāvētās intereses, ārpus organizāciju aktivitātes.

Pateicība

Pētījuma tapšanā neatsverams bijis intervijās un diskusijās gūtais ieskats par klimata politikas veidošanas līdzdalības praksēm un iespējām, tāpēc pateicos par atsaucību Elīnai Baltrokai, Inesei Pommerei-Bramanei, Daigai Holmai, Aldai Ozolai, Helēnai Rimšai, Kristīnei Ozoliņai, Pēterim Vilkam, Sanitai Kalnačai, Kristai Pētersonei, Danielam Trukšānam, Selīnai Vancānei, Raimondam Ernšteinam.

Pētījums tapis sadarbībā ar biedrību "Zaļā brīvība" un ar Eiropas Klimata Fonda finansiālu atbalstu.

Kādi ir sabiedrības līdzdalības instrumenti klimata politikas veidošanā?

Sabiedrības tiesības uz informācijas pieejamību vides jautājumos un iespēju piedalīties lēmumu pieņemšanā, kas saistīti ar vides jautājumiem, kopš 2001. gada 30. oktobra Latvijā nosaka spēkā esošā Apvienoto Nāciju Organizācijas Eiropas Ekonomikas komisijas konvencija „Par pieeju informācijai, sabiedrības dalību lēmumu pieņemšanā un iespēju vērsties tiesu iestādēs saistībā ar vides jautājumiem” jeb [Orhūsas Konvencija](#). Arī atsevišķos likumos ietverta sabiedrības līdzdalības komponente, piemēram [Vides aizsardzības likums](#), kas nosaka sabiedrības līdzdalības tiesības tādu dokumentu sagatavošanā, kas var ietekmēt vidi.

Atsevišķi neizdalot klimata politikas plānošanas procesus, Latvijā sabiedrības iesaisti plānošanas procesā tiesiski nosaka *Ministru kabineta noteikumi Nr. 970 «Sabiedrības līdzdalības kārtība attīstības plānošanas procesā»*

Noteikumi nosaka sabiedrības līdzdalību visos attīstības plānošanas procesa posmos:

- procesa ierosināšanā;
- dokumenta izstrādē;
- lēmuma pieņemšanas procesā;
- dokumenta ieviešanā;
- dokumenta uzraudzībā un novērtēšanā;
- aktualizācijā.

Paredzētas dažādas sabiedrības līdzdalības formas:

- piedaloties starpinstitūciju darba grupās un konsultatīvajās padomēs;
- piedaloties sabiedriskajā apspriedē;
- iesaistoties publiskajā apspriešanā;
- iesaistoties diskusiju grupās, forumos un citās līdzdalības aktivitātēs (piemēram, videokonferencēs un sabiedriskās domas aptaujās);
- rakstiski sniedzot viedokli par attīstības plānošanas dokumentu tā izstrādes stadijā;
- sagatavojot atzinumu attīstības plānošanas dokumentam pirms lēmuma pieņemšanas lēmēj institūcijas noteiktajā kārtībā;
- sniedzot iebildumus un priekšlikumus lēmēj institūcijas noteiktajā kārtībā lēmuma pieņemšanas procesā.

Minēto noteikumu mērķis ir sekmēt efektīvu, atklātu, ietverošu, savlaicīgu un atbildīgu sabiedrības līdzdalību attīstības plānošanas procesā, tādējādi paaugstinot plānošanas procesa kvalitāti un plānošanas rezultātu atbilstību sabiedrības vajadzībām un interesēm .

Savukārt, valsts pārvaldes iekārtas likums nosaka, ka valsts iestāde savā darbībā iesaista sabiedrības pārstāvjus- sabiedrisko organizāciju un citu organizētu grupu pārstāvjus vai atsevišķas kompetentas personas.

Lai izprastu sabiedrības iesaistes aktualitāti klimata politikas veidošanā, tā aplūkota Latvijas Nacionālā attīstības plāna kontekstā.

[Latvijas Nacionālā attīstības plāna 2021.-2027. gadam](#) viena no 6 prioritātēm ir izvirzīta “Kvalitatīva dzīves vide un teritoriju attīstība”, kas tieši attiecas uz vides pārvaldību. Šīs prioritātes viens no četriem rīcības virzieniem ir “Daba un vide – “Zaļais kurss””, kur viens no 3 izvirzītajiem mērķiem ir klimatnoturīga attīstība [257]. Turpat blakus ir **mērķis, kas attiecas tieši uz sabiedrības iesaistes veicināšanu klimata politikas veidošanā:**

[259] Īstenota vides, ilgtspējīgas dabas resursu apsaimniekošanas un enerģētikas politika, kas balstīta uz taisnīgumu un savstarpējo uzticēšanos, sabiedrības atbalstu dabas un klimata aizsardzības pasākumiem, nosakot skaidrus un atklātus valsts un iedzīvotāju sadarbības modeļus un iesaistīšanos lēmumu pieņemšanā.

No tā var secināt, ka klimata politikas veidošanā sabiedrības iesaiste identificēta kā svarīga komponente, toties neviens no sekojoši izvirzītajiem uzdevumiem šajā rīcības virzienā nerisina sabiedrības līdzdalības modeļu definēšanu lēmumu pieņemšanas procesā. Uz sabiedrības līdzdalību komunikācijas instrumentu izpratnē attiecināts viens uzdevums:

[292] Sabiedrības uzvedības modeļu un paradumu maiņas veicināšana, izpratnes veidošana par vidi un ilgtspējīgu dabas resursu apsaimniekošanu.

Sabiedrības iesaistes veicināšana politikas lēmumu pieņemšanā parādās citu rīcības virzienu uzstādīto mērķu sasniegšanas plānošanā:

[428] Gudras, efektīvas un atvērtas pārvaldības īstenošana visos publiskās pārvaldes procesos, par galveno izvirzot cilvēka vajadzības un valsts proaktīvu rīcību, īstenojot pierādījumos balstītus risinājumus un starpnozaru koordinētu sadarbību, izmantojot jaunas metodes un digitālās iespējas, pārvaldei sniedzot saprotamu un pieejamu informāciju, nodrošinot iespējas cilvēkiem līdzdarboties politikas veidošanā un panākot līdzsvarotu sabiedrisko grupu pārstāvību.

Rīcības virzienā "Saliedētība" izvirzīts indikators [401] sabiedrības iesaistes aktivitātes novērtēšanai. Saprotams, ka sabiedrības līdzdalības veicināšana publiskajos procesos ir būtiska - 2019. gadā 71,5% SKDS aptaujāto norāda, ka nepiedalās nekādās sabiedriskās organizācijās. Plānā ietvertais uzstādījums ir šo neieinteresēto sabiedrības daļas apmēru samazināt līdz 68% 2027. gadā.

Kādas ir sabiedrības līdzdalības iespējas klimata politikas veidošanā?

LATVIJAS PIELĀGOŠANĀS
KLIMATA PĀRMAINĀM
PLĀNS LAIKA POSMAM
LĪDZ 2030.GADAM

1	2
PROCESA IEROSINĀŠANA	DOKUMENTA IZSTRĀDE
	-Atsevišķi eksperti pieaicināti darba grupā dokumenta izstrādes procesā -Publiskā apspriešana -Sabiedrības rakstiski ieteikumi -Publicitātes pasākumi

Sabiedrības iesaistes iespējas jaunāko klimata politikas dokumentu veidošanā īstenotas dažādās formās. Visbiežāk ministrijas īsteno sabiedrības informēšanu, kā informācijas kanālu izmantojot mājaslapu, kur publicēti dokumenti, lai ikviens ar tiem varētu iepazīties un sniegt rakstiskus ieteikumus. Līdzdalības atgriezenisko saiti īsteno apkopojot priekšlikumus, un norādot, vai priekšlikumi ņemti vērā. Rīkotas arī klātienē un virtuālas tikšanās gan plānošanas dokumenta izstrādes laikā, uz klausot ierosinājumus, gan plānošanas dokumentam veltīti publicitātes pasākumi tiek īstenoti pēc tā pieņemšanas, lai plašāks sabiedrības loks ar tiem varētu iepazīties. Taču visbiežāk **agrīnākajā** plānošanas procesa stadijā iztrūkst sākotnējās sadarbības komponentes.

LATVIJAS NACIONĀLAIS
ENERĢĒTIKAS UN
KLIMATA PLĀNS
2021.-2030. GADAM

LATVIJAS STRATĒGIJA
KLIMATNEITRALITĀTES
SASNIEGŠANAI LĪDZ
2050.GADAM

- Publiskā apspriešana
- Sabiedrības rakstiski ieteikumi
- Publicitātes pasākumi

- Publiskā apspriešana
- Stratēģijas projekts izstrādes laikā tika publicēts VARAM mājaslapā, kā arī tika izsludināts Valsts sekretāru sanāksmē.

- Publicitātes pasākumi
- Publiskas diskusijas

*vairākas no tām varēja vērot arī tiešsaistē

Interaktīvi semināri

Veidojot Latvijas stratēģiju klimatneitralitātes sasniegšanai līdz 2050. gadam, tika īstenotas vairākas publiski informējošas aktivitātes, arī tiešsaistē vērojamas diskusijas. Dažādo formu tikšanās reizēs ar sabiedrības pārstāvjiem izskanējušas atsevišķas idejas, kas ņemtas vērā plāna izstrādē, ja tās bija saskaņā ar klimatneitralitātes virzību, norāda VARAM pārstāve, kas darbojās plāna izstrādē.

Ministriju koordinētas konsultatīvās padomes un darba grupas, kas dod iespēju plašai interešu pārstāvniecībai, minēts kā viens no efektīvākajiem sabiedrības iesaistes instrumentiem Latvijas ziņojumā UNFCCC (United Nations Framework Convention on Climate Change), kas vērtē klimata politikas komunikāciju. Īpaši atzinīgi novērtēta Vides konsultatīvās padomes un Klimata pārmaiņu finanšu instrumenta konsultatīvās padomes darbība. Klimata un vides jautājumi ir cieši saistīti un to risināšanu nošķirt ne vienmēr iespējams arī politikas veidošanas kontekstā, taču ir izveidotas vairākas padomes un darba grupas ne tikai vides jautājumu risināšanai, bet arī specifiski uz klimata politikas jautājumu loku attiecināmas darba grupas. Kopumā konsultatīvo padomju darbība skar gan klimata politikas pielāgošanās jomu, gan jautājumus, kas skar ietekmes uz klimata pārmaiņām samazināšanu. Lielākoties interešu pārstāvji atvērtā veidā tiek aicināti pieteikties darba grupās, izsludinot publisku aicinājumu ministriju informācijas kanālos.

KLIMATA UN VIDES KONSULTATĪVĀS PADOMES UN DARBA GRUPAS	<u>VIDES KONSULTATĪVĀ PADOME</u>	Vides konsultatīvā padome ir konsultatīva koordinējoša institūcija, kuras darbības mērķis ir veicināt sabiedrības līdzdalību vides politikas izstrādē un īstenošanā.
	<u>KLIMATA TEHNOLOĢIJU SADARBĪBAS PADOME</u>	Klimata tehnoloģiju sadarbības padomes uzdevums: atbilstoši sabiedrības interesēm un Latvijas iespējām sniegt Vides ministrijai un citām nozaru ministrijām priekšlikumus par normatīvo aktu projektiem un politikas plānošanas dokumentu projektiem, kā arī Eiropas Savienības starptautisko tiesību aktu projektiem, kas skar klimata tehnoloģiju izmantošanu.

KLIMATA PĀRMAIŅU FINANŠU
INSTRUMENTA
KONSULTATĪVĀ PADOME

Klimata pārmaiņu finanšu instrumenta konsultatīvās padomes mērķis: veicināt klimata pārmaiņu finanšu instrumenta un emisijas kvotu izolīšanas instrumenta līdzekļu izlietojuma ekonomisko un vides aizsardzības efektivitāti

ATJAUNOJAMO
ENERGORESURSU UN
ENERGOEFEKTIVĪTES
DEPARTAMENTA SADARBĪBA
AR SABIEDRĪBU

Ekonomikas ministrijas atjaunojamo energoresursu un energoefektivitātes departamenta sadarbības ar sabiedrību uzdevums: konsultēt Ekonomikas ministrijas departamentu atjaunojamo energoresursu, energoefektivitātes un degvielas jautājumos.

ES FONDU PROGRAMMAS
"VEICINĀT
ENERGOEFEKTIVĪTES
PAAUGSTINĀŠANU
DZĪVOJAMĀS ĒKĀS"

ES fondu programmas "Veicināt energoefektivitātes paaugstināšanu dzīvojamās ēkās" konsultatīvā darba grupa izveidota, lai pastāvīgi izvērtētu atbalsta ES fondu programmas "Veicināt energoefektivitātes paaugstināšanu dzīvojamās ēkās" rezultātus un iespējas to pilnveidot.

KONSULTATĪVĀ DARBA GRUPA
PIELĀGOŠANĀS KLIMATA
PĀRMAIŅĀM EKSPERTU
DARBA GRUPA

Pielāgošanās klimata pārmaiņām ekspertu darba grupas uzdevums: sniegt priekšlikumus Latvijas pielāgošanās klimata pārmaiņām stratēģijas 2030. gadam projekta un citu ar

NACIONĀLĀ ENERĢĒTIKAS UN
KLIMATA PADOME

pielāgošanās klimata pārmaiņām saistītu politikas plānošanas dokumentu pilnveidošanai un ieviešanai.

Veicina pielāgošanās klimata pārmaiņām politikas ieviešanu un institūciju sadarbību Latvijas pielāgošanās klimata pārmaiņām pasākumu plānošanā un ieviešanā.

Nacionālā enerģētikas un klimata padome izvedota, lai nodrošinātu koordinētu, integrētu un ilgtspējīgu valsts politiku enerģētikas un klimata jautājumu risināšanai.

VIDES AIZSARDZĪBAS LIETU
TRĪSPUSĒJĀS SADARBĪBAS
APAKŠPADOME

Vides aizsardzības lietu trīspusējās sadarbības apakšpadomes funkcija: politikas plānošanas un normatīvo aktu projektu, valsts budžeta projekta pamatnostādņu vides aizsardzības jautājumos izskatīšana, piedalīšanās vides aizsardzības normatīvo aktu pilnveidošanā.

VALTSA piedalās priekšlikumu izstrādāšanā un izskata valdības ziņojumu projektus par starptautisko saistību izpildi vides aizsardzības jautājumos un dod atzinumus par šiem ziņojumiem.

VIDES ZINĀTNES UN
IZGLĪTĪBAS PADOME

Vides zinātnes un izglītības padomes mērķis ir veicināt ar vides zinātni un izglītības attīstību saistītu institūciju sadarbību, lai apzinātu un efektīvi risinātu problēmas vides zinātnes un izglītības attīstības jomā, kā arī sekmēt sadarbību ilgtspējīgas vides politikas ieviešanā un tās instrumentu pilnveidošanā.

LAUKSAIMNIECĪBAS UN VIDES
AIZSARDZĪBAS KONSULTATĪVĀ
PADOME

Lauksaimniecības un vides aizsardzības konsultatīvās padomes uzdevums: veicināt zemes resursu racionālu izmantošanu, dabas resursu un lauku vides saglabāšanu, videi draudzīgas lauksaimniecības attīstību un vides prasību ieviešanu lauksaimniecības uzņēmumos un nodrošināt līdzsvaru starp vides prasību ieviešanu un lauksaimnieku ekonomiskās stabilitātes saglabāšanu.

"Vides konsultatīvā padome ir būtiska lēmumu pieņemšanas procesā un daudzi dokumenti tiek saskaņoti ar šo padomi," tā intervijā uzsver Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas Klimata pārmaiņu un adaptācijas nodaļas pārstāve. Lai gan padomēm ir konsultatīvs raksturs, tās darbība palīdz ne vien ministrijām pieņemt daudzpusīgākus lēmumus, bet arī veicina informācijas apmaiņu interešu pārstāvju starpā - Vides konsultatīvā padome apvieno 20 vides organizācijas un to apvienības, tāpēc iespējams iesaistīt lielāku mērķa grupu loku. Jāatzīmē arī, ka Vides konsultatīvā padome bija viena no aktīvākajām priekšlikumu un iebildumu sniedzējām, apspriežot Latvijas pielāgošanās klimata pārmaiņām plānu laika posmam līdz 2030.gadam.

Kopumā identificēti vairāki desmiti dažādu interešu pārstāvji, kas piedalās padomēs, kuru darbība skar vides un klimata politikas lauku. Katras atsevišķās padomes ietvaros pārstāvēto interešu diapazons ir atšķirīgs. Visplašākā interešu pārstāvniecība realizēta Nacionālā enerģētikas un klimata padomē, kuras izveidi noteica Ministru prezidenta birojs, izstrādājot būtisku klimata politikas dokumentu - Nacionālo enerģētikas un klimata plānu 2030. gadam. Sarunā ar Ekonomikas ministrijas pārstāvi, kas piedalījās minētā dokumenta izstrādes procesā, iegūtas atziņas par konsultatīvo padomi kā vērtīgu instrumentu, kas dod pienesumu politikas dokumentu plānošanas procesā, paaugstinot dokumenta izstrādes efektivitāti un kvalitāti.

"Padomes izveidi noteica Ministru prezidenta birojs, lai nodrošinātu efektīvu koordināciju Latvijas enerģētikas un klimata politikas nacionālo mērķu sasniegšanai, nepieciešams diskutēt ne tikai starpministriju saskaņošanas sanāksmēs, sabiedrībai organizētajās prezentācijās un konferencēs, bet arī speciāli izveidotā padomē, kurā darbojas gan VARAM un EM ministri, gan vairāki nozaru ministri, bet arī nozaru eksperti, un padomi vadīja Ministru prezidents. Tika apzināti aktīvie dalībnieki, kas jau aktīvi darbojas interešu pārstāvniecībā, saskaņojot ar visām plāna tapšanā iesaistītajām nozaru ministrijām, kurus interešu pārstāvjus aicināt piedalīties padomē, izvēloties dažādus dalībniekus, kas pārstāvētu plašāku nozaru klāstu.

Lai gan pirmā padomes sanāksme notika pāris nedēļas pirms plāna apstiprināšanas, padome nodrošināja lielāku atbalstu nozaru pārstāvju vidū, konstruktīvāku sarunu par plānu, salīdzinot ar publiskās apspriešanas procesu, kam raksturīga atsevišķu interešu un vēlmju virzīšana.

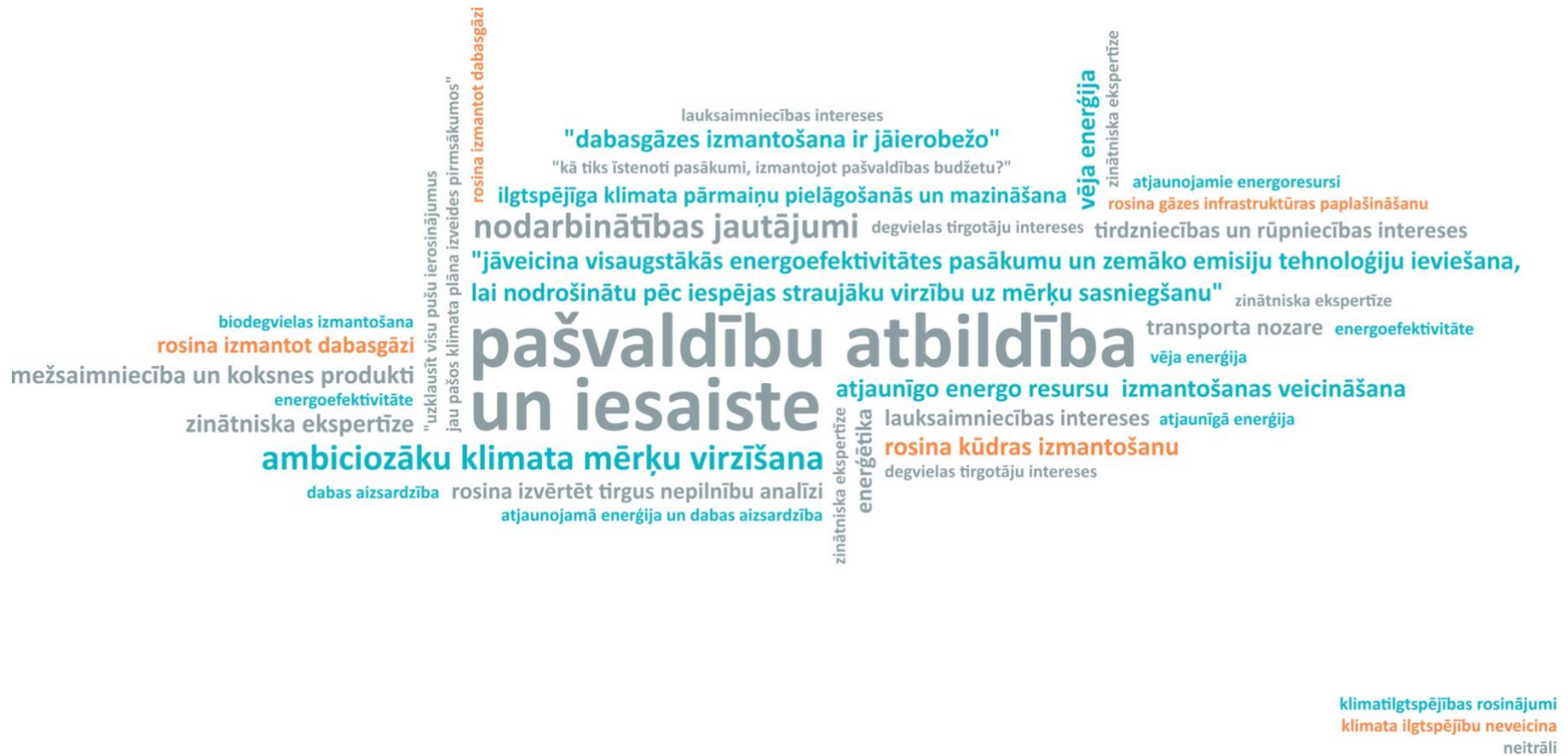
Dažādo un dažkārt savstarpēji konfliktējošu interešu grupu iesaiste darba grupā, vērtējot un komentējot plāna saturu, un izdiskutējot sarežģītākos jautājumus, veicināja vispusīgāku plāna izvērtēšanu, līdz ar to kvalitatīvāks plāna saturs tika virzīts apstiprināšanai. Tāpat arī iekšēji interešu grupu diskusijas veicināja atsevišķu grupu uzstājības mazināšanos, uzklusot citu nozaru pārstāvjus, veidojās kopskats par plāna saturu un ietekmi. Padomē plāns tika ļoti detalizēti prezentēts un, ņemot vērā konkrētu, nozarisku plāna iztīrīšanu, diskusija padomē nodrošināja kvalitatīvāka plāna ātrāku virzību apstiprināšanai.

Sabiedrības iesaisti būtu vērtīgi rosināt jau uzreiz dokumenta izstrādes sākumā. Tādējādi jau sākotnēji izdiskutējot sarežģītos jautājumus un ministrijām tālāk tiktu virzīts jau izsvērts dokuments, kam nevajadzētu veikt tik daudz labojumus.

Novērojumi par sabiedrības iesaisti: vissvarīgākais ir izstrādes laikā jau sākotnēji komunicēt par plāna saturu ar sabiedrību, lai neradītu papildu pārpratumus par satura formulējumu un rosinātu veismīgāku diskusiju. "

Sabiedrības aktivitāte interešu pārstāvniecībā

Apkopojot pieejamo informāciju par interešu pārstāvju aktivitāti (detalizēts apkopojums atrodams pielikumā) un pārstāvētajām interesēm klimata politikas veidošanā, iezīmējas ne vien vides aizsardzības, atjaunīgās enerģijas virzīšanas, bet arī tām konfliktējošu interešu virzīšana, kas ir svarīgi klimatneitralitātes vides ilgtspējas kontekstā.

Vadošu lomu aktīvā interešu pārstāvēniecībā ieņem pašvaldību atbildības un iesaistes jautājumu virzīšana. Nevalstiskā organizācija "Latvijas Pašvaldību savienība" ne tikai iesaistās dažādu darba grupu un padomju darbībā, bet arī īpaši aktīvi izteikusi priekšlikumus un iebildumus apspriedes procesā, vērtējot Latvijas pielāgošanās klimata pārmaiņām plānu laika posmam līdz 2030.gadam. To varētu uzskatīt kā rādītāju nepieciešamībai papildus instrumentiem vai jaunu formu ciešākai sadarbībai ar pašvaldībām nacionālo plānu izstrādes procesā.

klimateilgtspējības rosinājumi
klimata ilgtspējību neveicina
neitrāli

Aktīvo interešu pārstāvju vidū vērojama dažādu nozaru un interešu līdzdalība. Piemēram, vides organizācija "Zaļā brīvība" aktīvi piedalījies ne tikai Vides konsultatīvajā padomē, bet arī jau minētajā konsultatīvajā padomē, kas specifiski izveidota, lai strādātu pie Nacionālā enerģētikas un klimata plāna 2021.-2030. gadam. Organizācija uzsver ambiciozāku klimata politikas mērķu nepieciešamību un intervijā ar organizācijas pārstāvi iezīmējas vides aizsardzības pārstāvniecības ierobežotība plašo interešu dalībnieku aktivitātes jūklī, uzsverot nepieciešamību klimata politikas veidošanā lielāku svaru piešķirt vides aizsardzības skatījumam:

"Pēc darbības padomē ir skaidrs, ka pietrūkst platformas, kas būtu vērsta uz vides interešu aizstāvību, kas būtu analītiski padziļinātāka enerģētikas un klimata politikas kontekstā. Mazoglekļa attīstību ir būtiski skatīt no biznesa un investīciju, nodarbinātības, inovāciju un dažādiem citiem aspektiem, taču šie aspekti nereti aizvirzās no vides izpratnes par konkrēto jautājumu. Līdz ar to iztrūkst specifiskas vides jomas diskusijas, kur pamatā ir zināšanas par klimata aizsardzības un ekosistēmu pārvaldības jautājumiem. Tāpēc paši organizējam darba grupu sanāksmes un tikšanās, kas iekļauj arī institūciju pārstāvjus un ekspertus, nozaru un NVO pārstāvjus, lai apspriestu konkrētus jautājumus un rosinātu interešu pārstāvju sadarbību. Izveidojušās jaunas sadarbības, piemēram, kopā ar citām vides aizsardzības NVO rosinājām ārkārtas atbalsta fonda zaļināšanas prasības."

Apkopojot informāciju par interešu pārstāvju aktivitāti padomēs un dokumentu apspriedēs, jāatzīmē, ka arī atsevišķu indivīdu aktivitāte ir novērojama, tomēr tā ir salīdzinoši retāka nekā organizāciju un uzņēmumu aktivitāte. Atsevišķi indivīdi noteikti nav aktīvāko interešu pārstāvju vidū, taču interesanti, ka Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas 2020. gada lobētāju sarakstā parādās arī viena privātpersona vides un klimata politikas interešu kontekstā. Atzinīgi novērtējami ministrijas centieni proaktīvi veicināt informācijas atklātību, tādējādi īstenojot atvērtas pārvaldības principus, publiskojot informāciju par lobētāju aktivitātēm, kas raksturīgs ne visām ministrijām.

Diskusija

Vai organizāciju aktivitāte attēlo pilnīgu sabiedrības viedokļu pārstāvniecību?

Vai sabiedrības līdzdalība ir pilnvērtīga?

Sabiedrības līdzdalības īstenošanai klimata politikas veidošanā, skatot līdzdalības iespējas valsts stratēģiju un plānošanas dokumentu veidošanā, efektīvākais instruments sadarbībā ar ministrijām ir darba grupu un konsultatīvo padomju forma, kas gan ir ierobežotas piekļuves forma. Lai gan atsevišķās padomēs un darba grupās tiek izsludināta publiska dalībnieku pieteikšanās, vai tas nodrošina atvērtu līdzdalības pieeju jebkuram indivīdam? Līdz ar to mēs varam vērot atsevišķu interešu pārstāvju aktivitāti, taču, vai sabiedrības līdzdalībai klimata politikas veidošanas īstenošanai arī atsevišķiem indivīdiem ir pieejami efektīvi instrumenti?

Indivīdiem ir iespējas izteikties par plānošanas dokumentu saturu tā apspriedes procesā rakstiski vai klātienē apspriedēs, kas ir neregulāras iesaistes iespēja.

Analizējot publiski pieejamo informāciju par minētajiem līdzdalības formātiem klimata politikas veidošanas kontekstā, izveidojas aktīvo sabiedrības dalībnieku pārstāvēto interešu kopaina. Pētījuma ietvaros tika izveidota vienkāršota analīzes matrica, summējot organizācijas aktivitātes intensitāti sekojoši: par katru aktivitāti - pārstāvniecību darba grupās, konsultatīvajās padomēs, kā arī priekšlikumu un iebildumu izteikšanu dokumentu projektu publiskajās apspriedēs, organizācijas aktivitāte tika apzīmēta ar vienu punktu un sasummējot iegūto punktu skaitu, iegūts organizācijas aktivitātes rādītājs. Piemēram, vērtējot priekšlikumu un iebildumu izteikšanu dokumentu apspriedes procesā ar punktu tika vērtēta tikai dalības identificēšana viedokļa izteikšanā un priekšlikumu un ierosinājumu biežums kopējo vērtējumu neietekmē. Protams, izveidotais dalības intensitātes rādītājs neatspoguļo interešu pārstāvniecību pilnīgi, taču šāds aktivitāšu summārs novērtējums vismaz relatīvi atspoguļo ieinteresēto dalībnieku aktivitātes intensitāti interešu pārstāvniecībā.

Alternatīvas sabiedrības līdzdalības iespējas un ārvalstu piemēri

Nesenais [Francijas pilsoņu klimata asamblejas](#) piemērs rāda, ka atsevišķu iedzīvotāju iesaiste var dot nozīmīgu papildinājumu klimata politikas veidošanā. Pilsoņu asamblejas dalībnieki - nejauši izlozēti 150 iedzīvotāji izstrādāja priekšlikumus jautājumos, kas skar patēriņu, mobilitāti, mājokļus un būves, ražošanu un darbu, pārtiku un lauksaimniecību, kā arī konstitūciju un pārvaldību. 2020. gada nogalē Francijas prezidents īstenoja pirms gada solīto un pieņēma gandrīz visus priekšlikumus - no 149 priekšlikumiem tikai trīs ir noraidīti.

Lai arī iedzīvotāju izpratne par klimata pārmaiņu jautājumiem sākotnēji ir bijusi dažāda, koprades aktivitātes, informētības veicināšana, kā arī plašās diskusijas ir veicinājušas izpratni par klimata jautājumiem. **Ir pierādījies, ka alternatīvas sabiedrības iesaistes formas sadarbībā ar motivētu pārvaldību un spēcīgu politisko gribu var sniegt vienojošu rīcībpolitikas redzējumu.**

Arī [Lielbritānijā](#) īstenoja [pilsoņu klimata asambleja](#). Tās dalībnieki ir panākuši augstu vienprātības līmeni dažādās politikas jomās, un to īstenošana iezīmēs nozīmīgus soļus ceļā uz klimata neitralitātes sasniegšanu.

Pilsoņu asamblejas ir labs piemērs konkrētu iedzīvotāju interešu aktualizēšanai, taču ņemot vērā aktualitātes komunikācijas pārnēsē uz digitālo formātu, domājot par jaunu iedzīvotāju iesaistes formu, būtu jāņem vērā pamatā digitālu risinājumu sniegtās priekšrocības, uz ko norāda arī apkopojums no ministriju sniegtās informācijas par sabiedrības līdzdalības iespēju nodrošināšanu 2020.gadā COVID-19 pandēmijas laikā. [Ziņojums par sabiedrības līdzdalības iespēju nodrošināšanu jaunās komunikācijas apstākļos, kad ierastās sadarbības formas, piemēram, klātienē diskusijas un apspriedes ir objektīvi apgrūtināti realizējamas, vēlreiz uzsver nepieciešamību jauna formāta digitālām līdzdalības iespējām.](#)

Secinājumi

Pieejamas dažādas sabiedrības līdzdalības iespējas klimata politikas veidošanas līdzdalības īstenošanai dokumenta izstrādes posmā, taču atgriezeniskā saite ir vāja un reti tieši agrīna iesaistes iespēja ir veicināta. "Sabiedrības iesaisti būtu vērtīgi rosināt jau uzreiz dokumenta izstrādes sākumā. Tādējādi jau sākotnēji izdiskutējot sarežģītos jautājumus un ministrijām tālāk tiktu virzīts jau kvalitatīvāks dokuments, kam nevajadzētu veikt tik daudz labojumus," norāda Ekonomikas ministrijas pārstāve.

Sabiedrības iesaistes aktīvākie īstenotāji klimata politikas dokumentu izstrādes procesā ir dažādu nozaru organizācijas un uzņēmumi, kā arī novērojama neliela atsevišķu indivīdu aktivitāte. Vai kāds sadarbības modelis indivīda interešu pārstāvniecībā tieši piedaloties politikas veidošanā neveicinātu sabiedrisko līdzdalību kopumā? "Virzot klimata politiku, arī NVO darbībā nākas saskarties ar esošās politikas ietvaru un smagnējumu, tāpēc, lai ieviestu drosmīgus risinājumus, jaunas sadarbības formas politikas veidošanas procesā varētu būt ļoti vērtīgas," aicina "Zaļās brīvības" pārstāve.

Sabiedrībai ne vienmēr pieejama aktuālā informācija par iesaistes instrumentu saturisko procesu, piemēram, konsultatīvo padomju darbību. Spēcīgāka sadarbības saiknes veidošana kopumā būtu veicināma un veidotu konkrētāku kopainu par sabiedrības interešu kopumu, kas dotu iespēju veidot jau sākotnēji iekļaujošākus un mērķtiecīgākus valsts plānus un stratēģijas.

Uz jaunu līdzdalības formu iespējām norāda ne tikai ārvalstu prakses piemēri, bet arī globālās sabiedrības komunikācijas izmaiņas pandēmijas ietekmē. Ziņojums par sabiedrības līdzdalības iespēju nodoršināšanu apstākļos, kad ierastās sadarbības formas, piemēram, klātienē diskusijas un apspriedes ir ierobežotas, rosina īstenot jaunas digitālās līdzdalības iespējas.

Ekonomikas ministrija. 2020. Izziņa par atzinumos sniegtajiem iebildumiem. Latvijas nacionālais enerģētikas un klimata plāns 2021.-2030.gadam.

Pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40480261>

Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija. 2020. Par lobētāju sniedzamie dati. Lobētāju saraksts. Pieejams:

https://www.varam.gov.lv/sites/varam/files/content/2020_lobetaju_saraksts_varam_aktualizets-23112020.pdf

Eiropas Komisija. 2020. Atsauksmes par Klimata mērķu plānu 2030.gadam. Pieejams: <https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/12265-2030-Climate-Target-Plan/F511712>

Eiropas Komisija. 2020. Atsauksmes par Klimata mērķu plānu 2030.gadam. Pieejams: <https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/12265-2030-Climate-Target-Plan/F511712>

Eiropas Komisija. 2020. Atsauksmes par Klimata mērķu plānu 2030.gadam. Pieejams: <https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/12265-2030-Climate-Target-Plan/F511406>

Pārresoru koordinācijas centrs. 2020. Ministru prezidenta Krišjāņa Kariņa ikgadējais ziņojums Saeimai par Ministru kabineta paveikto un iecerēto darbību. Pieejams: https://www.pkc.gov.lv/sites/default/files/inline-files/_270220_MPzin_Saeimai.pdf

Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija. 2020. Pārskats par Vides konsultatīvās padomes darbību 2019. gadā. Pieejams:

https://www.varam.gov.lv/sites/varam/files/content/files/Sabiedrības%20līdzdalība/Vides%20konsultatīvā%20padome/vkp_atskaite_2019_gads_gala_versija.pdf

Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija. 2020. Vides konsultatīvās padomes pārstāvju dalība darba grupās, komisijās, padomēs.

Pieejams:

<https://www.varam.gov.lv/lv/vides-konsultativas-padomes-parstavju-daliba-darba-grupas-komisijas-padomes>

Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija. 2020. Vides konsultatīvās padomes (VKP) vēlēšanu sanāksmes protokols. Pieejams:

https://www.varam.gov.lv/sites/varam/files/content/files/Sabiedrības%20līdzdalība/Vides%20konsultatīvā%20padome/vkp_velesanu_protokols_21012020.pdf

Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija. 2020. Informācija par darba grupām Pieejams: <https://www.varam.gov.lv/lv/informacija-par-darba-grupam>

Ministru kabinets. 2008. Klimata pārmaiņu finanšu instrumenta un emisijas kvotu izsolīšanas instrumenta konsultatīvās padomes nolikums.

Pieejams:

<https://likumi.lv/ta/id/174716-klimata-parmainu-finansu-instrumenta-un-emisijas-kvotu-izsolisanas-instrumenta-konsultativas-padomes-nolikums>

Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija. 2020. Vides aizsardzības lietu trīspusējās sadarbības apakšpadome. Pieejams:

<https://www.varam.gov.lv/lv/vides-aizsardzibas-lietu-trispusejas-sadarbibas-apakspadome>

Ministru kabinets. 2020. Nacionālā trīspusējās sadarbības padome. Pieejams:

<https://www.mk.gov.lv/lv/content/nacionala-trispusejas-sadarbibas-padome>

Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija. 2020. Klimata tehnoloģiju sadarbības padome. Pieejams:

<https://www.varam.gov.lv/lv/klimata-tehnologiju-sadarbibas-padome>

Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija. 2020. Vides zinātnes un izglītības padome. Pieejams: <https://www.varam.gov.lv/lv/vides-zinatnes-un-izglitibas-padome>

Zemkopības ministrija. 2014. Rīkojums. Par Lauksaimniecības un vides aizsardzības konsultatīvās padomes sastāvu. Pieejams:

https://www.zm.gov.lv/public/ck/files/ZM/rikojumi/ZM_rikojums_130_2014.pdf

Ekonomikas ministrija. 2020. Ekonomikas ministrijas sadarbības partneri. Pieejams:

<https://www.em.gov.lv/lv/ekonomikas-ministrijas-sadarbibas-partneri>

Ekonomikas ministrija. 2020. ES fondu programmas “Veicināt energoefektivitātes paaugstināšanu dzīvojamās ēkās” konsultatīvā darba grupa.

Pieejams:

<https://www.em.gov.lv/lv/es-fondu-programmas-veicinat-energoefektivitates-paaugstinasanu-dzivojamas-ekas-konsultativa-darba-grupa>

Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija. 2020. Informācija par darba grupām. Pieejams: <https://www.varam.gov.lv/lv/informacija-par-darba-grupam>

Ekonomikas ministrija. 2020. Nacionālais enerģētikas un klimata plāns 2021.-2030.gadam. Pieejams: <https://www.em.gov.lv/lv/nacionalais-energetikas-un-klimata-plans>

Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija. 2020. Latvijas stratēģija klimatneitralitātes sasniegšanai līdz 2050. gadam. Pieejams: <https://www.varam.gov.lv/lv/papildinats-latvijas-strategija-klimatneitralitates-sasniegsanai-lidz-2050-gadam>

Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija. 2020. Pielāgošanās klimata pārmaiņām. Pieejams: <https://www.varam.gov.lv/lv/pielagosanas-klimata-parmainam>

RFI. 2020. Citizens Climate Convention. Pieejams:

<https://www.rfi.fr/en/france/20200629-macron-vows-€15bn-to-speed-up-france-s-transition-to-a-greener-economy-citizens-climate-convention-referendums-ecocide>

The Grantham Research Institute on Climate Change and the Environment. 2020. Where next for the UK Climate Assembly? Pieejams:

<https://www.lse.ac.uk/granthaminstitute/news/where-next-for-the-uk-climate-assembly/>

Pielikums- interešu pārstāvju aktivitāte

Iesaistes intensitātes rādītājs	Nosaukums	Vēstulju biežums:										Latvijas pielāgošanās klimata pārmaiņām plāns laika posmam līdz 2030. gadam Izziņa par atzinumos sniegtajiem iebildumiem	LPKP 2030 sniegto ieteikumu biežums	Pielāgošanās klimata pārmaiņām ekspertu darba grupa	Klimata pārmaiņu finanšu instrumenta konsultatīvā padome	Klimata tehnoloģiju sadarbības padome	EM sadarbība ar sabiedrību: Atjaunojamo energoresursu un energoefektivitātes departaments	Konsultatīvā darba grupa ES fondu programmai " Veicināt energoefektivitātes paaugstināšanu dzīvojamās ēkās"	Lauksaimniecības un vides aizsardzības konsultatīvā padome	Vides zinātnes un izglītības padome
		Sabiedrības viedokļi - rakstiski NEKP2030	Sabiedrības viedokļi - rakstiski NEKP2030	Sabiedriskā apspriešana: NEKP2030 (SIVN)	Sabiedrības komentāri: ES klimata plāns 2030	Nacionālā enerģētikas un klimata padome	VARAM lobētāji	Vides konsultatīvā padome	Aktīvākie priekšlikumu sniedzēji	Vides konsultatīvajā padomē 2019.gadā										
1	Privātpersona 1	1	1																	
1	Privātpersona 2	1	1																	
1	Privātpersona 3	1	1																	
1	Privātpersona 4	1	1																	
1	Privātpersona 5	1	1																	
1	Latvijas Elektroenerģētiku un Energobūvnieku asociācija (LEEA)	1	1																	
1	Latgales plānošanas reģions	1	1																	
1	Enefit	1	1																	
1	Latvijas Transportlīdzekļu Tirgotāju Asociācija	1	1																	
1	Ārvalstu Investoru padome	1	1																	

1	Bankwatch network	1	1															
1	uzladets.lv	1	1															
2	Conexus Baltic Grid	2	1			1												
3	AS "Gasol"	4	1	1		1												
1	Neatkarīgā Rīta Avīze			1														
1	Laflora				1													
1	Privātpersona 6				1													
1	Privātpersona 7					1												
4	Bezizmešu mobilitātes biedrība	2	1			1	1							1				
1	Bureau Veritas Latvia					1												
1	Kiwa/Inspecta					1												
1	Latvijas neredzīgo biedrība					1												
1	Scania Baltics					1												
1	SIA „SCHWENK Latvija”					1												
1	SIA „LRTDEA” – TUV Rheinland grupa					1												
1	Latvijas filmu servisa producentu asociācija					1												
2	AS "Latvijas Gāze"	3	1			1												
1	Latvijas ornitoloģijas biedrība							1										
1	Latvijas Makšķernieku asociācija							1										
3	Baltijas vides forums					1	1						1					
1	Latvijas Atkritumu saimniecības asociācija							1										
1	Latvijas Vides pārvaldības asociācija							1										
2	Latvijas Dabas fonds							1										1
5	Zaļā brīvība	3	1	1		1	1						1					
1	Vides aizsardzības klubs							1										
1	Zero waste Latvija							1										
1	Ekodizaina kompetences centrs							1										

1	Teiču dabas fonds							1										
1	Vides Izglītības fonds							1										
1	Pasaules Dabas fonds							1										
1	Latvijas ezeri							1										
1	Vides fakti							1										
1	Latvijas botāniķu biedrība							1										
1	Ķemeru nacionālā parka fonds							1										
1	Baltijas krasti							1										
1	Vides vārds							1										
1	Cleantech Latvia							1										
2	Latvijas Biogāzes asociācija												1	1				
3	Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kamera					1	1									1		
2	Lauksaimnieku organizāciju sadarbības padome					1										1		
4	Latvijas kūdras ražotāju asociācija	3	1	1	1		1											
4	Latvijas Kokrūpniecības federācija					1						1	1	1				
1	Latvijas meža īpašnieku un apsaimniekotāju konfederācija											1						
2	Biomases asociācija (LATBIONRG)												1	1				
1	Meža Īpašnieku biedrība												1					
1	Latvijas Nacionālā Ģeotermālā Asociācija (LNGA)												1					
4	Vēja Enerģijas asociācija	2	1			1							1	1				
2	Latvijas Energoauditoru asociācija												1	1				
8	Latvijas Pašvaldību savienība	2	1			1				1	31	1	1	1	1	1	1	
1	Passive House Latvija												1					
1	Latvijas Siltumsūkņu asociācija												1					
1	Latvijas Energoefektivitātes asociācija												1					

1	Zero Energy Building association												1				
2	Latvijas Atjaunojamās enerģijas federācija (LAEF)				1									1			
1	Latvijas Ilgtspējīgas attīstības institūts													1			
1	Latvijas Bioenerģijas asociācija													1			
1	Mazās hidroenerģētikas asociācija													1			
1	Vēja elektroenerģijas ražotāju savienība													1			
1	Saules enerģijas asociācija													1			
2	Latvijas Biodegvielu un bioenerģijas asociācija	1	1											1			
4	Latvijas Siltumuzņēmumu asociācija	3	1		1									1	1		
3	Zemnieku Saeima				1									1		1	
1	Tehnisko ekspertu asociācija													1			
2	Fizikālās enerģētikas institūts	1	1											1			
2	Latvijas Degvielas tirgotāju asociācija	1	1											1			
2	Degvielas tirgotāju un ražotāju savienība				1									1			
1	Lauksaimniecības tirgotāju un ražotāju asociācija													1			
2	Latvijas Lauksaimniecības kooperatīvu asociācija				1									1			
3	Auto asociācija	1	1		1									1			
5	Latvijas Darba devēju konfederācija				1	1		1	6	1						1	
2	Latvijas Lielo pilsētu asociācija							1	18							1	
1	Mašīnbūves un Metālapstrādes Rūpniecības asociācija															1	
3	Latvijas Finanšu nozares asociācija	1	1		1											1	
1	Latvijas Namu pārvaldītāju un apsaimniekotāju asociācija															1	
2	Būvmateriālu ražotāju asociācija									1						1	

1	Latvijas Būvinženieru savienība															1		
1	Latvijas Būvnieku asociācija															1		
1	Rīgas Enerģētikas aģentūra															1		
4	Latvijas Lauksaimniecības universitāte							1	6	1							1	1
1	SIA „Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs”																	1
2	Lauksaimnieku organizāciju sadarbības padome	1	1															1
2	Latvijas Universitāte									1								1
2	Rīgas Tehniskā universitāte									1								1
1	Latvijas Zinātņu akadēmija																	1
1	Liepājas Pedagoģijas akadēmija																	1
1	Rēzeknes Augstskola																	1
1	Daugavpils Universitāte																	1
1	Olaines mehānikas un tehnoloģijas koledža																	1
4	AS "Sadales tīkls"	1	1			1				1	1	1						
3	AS "Latvenergo"	3	1	1														
1	Latvijas apdrošinātāju asociācija																	1
2	Agroresursu un ekonomikas institūts									1	3	1						
1	A/S "Augstsprieguma tīkls"																	1
1	Latvijas Mežizstrādātāju savienība																	1
1	Latvijas Brīvo arodbiedrību savienība																	1
1	Rīgas Stradiņa universitātes "Darba drošības un vides veselības institūts																	1
1	Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisija																	1
1	Latvijas Valsts meži									1	6							
1	Latvijas ceļu būvētājs									1	1							